

LATIN NYELV

A latin nyelv tanítása során érvényesül a Nemzeti köznevelési törvénynek és NAT-nak az alapelve, amely az oktatás feladatát a nemzeti műveltség átadásában, az egyetemes kultúra közvetítésében, a szellemi-érzelmi fogékonyság és az erkölcsi érzék elmélyítésében jelöli meg. A latin nyelv tanulása közben változatos módon fejlődnek a tanuláshoz szükséges készségek, képességek, ismeretek és attitűdök. Ezek megalapozzák a tanulóknál a közjóra, a nemzeti és társadalmi összetartozásra való törekvést. A tanulók a római irodalommal való ismerkedés közben egyéni és közösségi célok összhangjával és feszültségével találkoznak, így az együttműködési formák keresése iránti igény is erősödik bennük. A szövegek megértéséhez szükséges önfegyelem és képzelőtehetség hat intellektuális érdeklődésük felkeltésére. Lehetőség nyílik arra, hogy az elsajátított tudás beépüljön énképükbe, fejlődjék önismeretük.

Latintanulással sokoldalúan lehet fejleszteni a tanulás képességet, fokozható a tanulás iránti motiváció, és mód nyílik különböző tanulási stratégiák elsajátítására. A pedagógusnak fel kell tárnia a tanulók előzetes ismereteit, és törekednie kell a belső motiváció megerősítésére is. Az egyénekhez alkalmazkodó differenciált módszerek segítenek az eltérő igényű tanulók fejlesztésében, motivációjuk megőrzésében. Ezek a módszerek a tehetséggondozásban is fontos szerepet játszanak.

A latin nyelvvel való foglalkozás fejleszti a tanulók anyanyelvi kommunikációs kompetenciáját a nyelvészeti fogalmak rendszerszerű használata, a szövegek többretegű jelentésének felfedezése, pontos és stílushű fordítások készítése révén.

A latin nyelv esetében az idegen nyelvi kompetenciát írott szövegek olvasásával és értelmezésével fejlesztjük. A latintanulásban nagy szerepe van a szövegszerkesztés logikai vizsgálatának. E tevékenység során megerősödnek a matematikaihoz hasonló logikai kompetenciák: az analízáló és szintetizáló képesség, a fogalmakra épülő összefüggések keresése, az érvek láncolatának követése. Ezek segítik majd a tanulókat a jelenségek megértésében, a problémák megoldásában az élet különböző területein.

A latin nyelv tanulása során erősödik a környezettudatos és a társadalmi kérdések iránt felelősséget érző gondolkodás. A vidéki életvitel, a városi ház, a mezőgazdaság kultúrájának megismerése segít a munkaeszközök, a munkamódszerek, a munkaszervezés és a munka fontosságának megértésében. Az emberi kapcsolatok elemző értékelésével a tanuló mélyebben megérti a család társadalmi szerepét, illetve a családon belüli szerepeket, feladatokat. A tanuló a latin művelődéstörténet segítségével értelmezheti a szülői és gyermeki felelősség fogalmát, erősödhet benne a különböző generációk tagjai iránti tisztelet. A neveléssel, az iskolázás jellegzetességeivel, az iskoláztatás szakaszaival való foglalkozás során rávilágíthatunk a tanulás fontosságára.

A tanulók alaposabban megismerik a klasszikus műveltség és a mai európai kultúra közötti folyamatosságot, ennek közvetítő eszközeit, a művészetek és a tudományok hagyományőrző funkcióját. A művészetekkel mint az önismeret, önkifejezés eszközeivel való foglalkozás, segít az egyéniség kibontakoztatásában. Az ókori görögök és rómaiak tudatosan figyeltek testi egészségükre; e gondolatok művészi megformálásával ismerkedve fejlődhet a tanulók egészségtudatos gondolkodása. A logikus gondolkodás fejlesztése hozzájárul a digitális kompetencia fejlesztéséhez, pl. az információ felismerésében, értékelésében, bemutatásában, a közvetített tartalmak kritikus és etikus használatában. Mód nyílik a digitális kompetencia közvetlen fejlesztésére is, ha a tanítás és a tanulás során felhasználjuk az internet által nyújtott lehetőségeket, pl. a megfelelő források keresésére, művelődéstörténeti anyagok online tanulmányozására és szótározáskor.

Mindezek a tartalmak és tevékenységek együttesen a szociális és állampolgári kompetencia, illetve a kezdeményezőképeség vonatkozásában is éreztetik fejlesztő hatásukat: a személyek és kultúrák közötti párbeszédre törekvésben, a különböző nézőpontok megértésében, az emberi jogok tiszteletében, a reális alapokon nyugvó nemzeti identitásban és az Európához való kötődésben, valamint a kreatív és innovatív problémamegoldó tevékenységben.

A szövegek feldolgozása során az esztétikai-művészeti tudatosság is fejlődik. A tanulók nyitottabbá válnak, képesek lesznek arra, hogy egyes műalkotásokat mélyebben megértsenek, önállóan feldolgozzanak. A művekben megjelenített témák, élethelyzetek, formai megoldások megvitatásával fejlődik esztétikai érzékük és szociális kompetenciájuk, erősödnek empátiás képességeik, fogékonyabbak lesznek a nemzeti és az európai kulturális örökség iránt, így az átlagosnál nagyobb beleélő képességre tehetnek szert.

Mindezek a célok és feladatok megkívánják a hatékony, önálló tanulás fejlesztését. Ennek elősegítése érdekében, illetve a NAT-tal és a latintanítás hazai hagyományaival összhangban a latin kerettanterv három tematikai egységre épül: grammatikai ismeretek, szövegfeldolgozás, műveltség.

A NAT az idegen nyelv tanulásának legfontosabb célját a kommunikatív kompetencia, ezen belül a nyelvi kompetencia fejlesztésében határozza meg. Tekintettel arra, hogy a latin nyelvet elsősorban írott szövegek olvasására és megértésére használják a tanulók, a nyelvi kompetenciák fejlesztésében kiemelt szerepet játszanak a *grammatikai ismeretek* a célrendszer meghatározásakor. A grammatikai tanulmányok célja a latin nyelv nyelvtanának megismertetése, a mondatelemzéshez szükséges nyelvészeti fogalmak kialakítása, valamint a grammatikai elemzőkészség fejlesztése.

A *szövegfeldolgozás* a NAT-ban „szövegkompetencia és közvetítői készségnek” nevezett kompetenciaterületet tartalmazza. Itt részletezzük a szövegértés fejlesztését szolgáló ismeretanyagot. Ennek az a célja, hogy fejlesszük az irodalmi művek befogadására való készséget a szövegek grammatikai és stilisztikai elemzésén keresztül.

A *műveltség* címet viselő tematikai egységbe kerül a NAT-ban „célnyelvi műveltség, interkulturális kompetenciaként” megjelölt terület. A NAT „nevelési és tantárgy-integrációs lehetőségek kihasználása”, illetve az *információs és kommunikációs technikák alkalmazásai képességének fejlesztése* néven említett fejlesztési területeket a kerettanterv a három felsorolt tematikai egység keretei között részletezi.

Egy órán belül általában mindhárom tematikai egység előfordul, ezért a tematikai egységenként feltüntetett óraszámok csak tájékoztató jellegűek. A kerettanterv a második idegen nyelv tanítására a NAT-ban megadott óraszámmal összhangban, heti három órára készült. Ennek 90%-ában, tehát tanévenként 97 órában lehet feldolgozni a kerettantervben megjelenített tartalmat.

A kerettanterv több ponton (a grammatika, a szövegfeldolgozás és a művelődés terén is) csak példákat ad meg, így más óraszám esetén és differenciált haladás esetén is jól használható.

A NAT szerint az élő idegen nyelvekre megfogalmazott közös referenciakeret párhuzamba állítható a latin kimeneti követelményekkel, de még nem adaptálták a nemzetközi referenciakeret összes szintjét a latin nyelvre. A kerettanterv B1 szintre, illetve annál kicsivel magasabb szintre készült, de a hazai latintanítás hagyományaihoz híven lehetőséget kínál arra, hogy a tanulók az adott időkeretben ennél magasabb szintre is eljuthassanak.

	10. évfolyam, minimumszint	12. évfolyam, minimumszint
Latin nyelv	A2	B1

9-10. évfolyam

A tanulók a latintanítás e kezdeti szakaszában is megfigyelik az ókori görög és római műveltség kapcsolatát, és ennek a magyar és európai kultúrára gyakorolt hatását. A római hősökrol szóló elbeszélések fejlesztik az erkölcsi érzéket; fontos szerepük van az állampolgárságra és a demokráciára nevelésben. A rómaiak hétköznapi életéről szóló olvasmányok az önismeretre, a családi életre és a testi-lelki egészségre nevelésben fejtenek ki pozitív hatást.

A tanulók anyanyelvi kompetenciája is fejlődik a latin nyelvtan szabályrendszerének megértésével és a mondatok elemzésével. A magyar és a latin nyelv sajátosságainak összevetése fejleszti a tudatos nyelvhasználatot és a logikai kompetenciát.

A motiváció megőrzéséhez differenciált haladásra, az egyéni különbségek fokozott figyelembe vételére van szükség. A rendszeres ismétlés, egyes tanulók holtpontra való átsegítése kiemelten fontos a további együtt munkálkodás érdekében. A motiváló hatásban segíthet az internet használata is (pl. előadás, prezentáció készítése).

Az internet által biztosított lehetőségek segíthetik a motiváció fenntartását, az önálló tanulási stílus kialakítását. A latin olvasmányokkal együtt feldolgozott képek, műalkotások elemzése révén alakul a tanulók önálló ízlése.

A tanulók elsősorban adaptált latin szöveg megértése és magyar fordítása során használják a célnyelvet. A szövegek értelmezése révén nyitottabbá válnak más kultúrák iránt. Nevelési és tantárgyi integráció elsősorban magyar nyelv és irodalom, történelem, rajz és vizuális kultúra, valamint az informatika tantárgyakkal valósítható meg.

A latintanulás során a tanulók érzékenyebbé válnak az emberi értékek megértésére és elfogadására. A tantárgy hozzájárul a méltányosság iránti fogékonyság kialakulásához és a közösségi érdek jobb belátásához.

A tanulók képessé válnak nyelvtanulási problémáik megfogalmazására, e problémák segítségével való megoldására.

Tematikai egység	Grammatika	Órakeret 78 óra
Előzetes tudás	A magyar nyelv sajátosságainak ismerete, az első idegen nyelv tanulása során elsajátított grammatikai ismeretek. A magyar nyelv és a már tanult élő idegen nyelv grammatikai rendszere között közös, illetve eltérő vonások felismerése. Néhány grammatikai szakkifejezés ismerete, szófaj- és mondatelemzés (pl. a szófajok, az esetek helyes használata, melléknév és főnév egyeztetése, számnév, névmás, határozószó, szóelemek, ige, igemódok). A magyar mondat szerkezeti egységei. A mondat egységeinek azonosítása, a közöttük levő kapcsolatok felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési	Latin nyelvű szövegek helyes, hagyományos magyar ejtés szerinti felolvasásának fejlesztése.	

céljai	<p>A grammatikai-stilisztikai kifejezések rendszerszerű használata, a grammatikai és stilisztikai elemzőképesség kialakítása.</p> <p>A latin nyelv nyelvtani jelenségeinek sokoldalú feldolgoztatása.</p> <p>A latin mondatok elemeztetése, az áttekintő, a rendszerező és a szintetizáló képesség fejlesztése.</p> <p>A névszó- és igeragozási ismeretek segítségével a tudásszintnek megfelelő latin mondatok elemeztetése.</p> <p>A tanult nyelvek (magyar nyelv és idegen nyelv) közötti hasonlóságok és különbségek tudatosítása.</p>
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A latin kiejtés szabályainak elsajátítása (a hosszúságok és hangsúlyok biztos alkalmazása, hangos olvasás a hagyományos magyarországi ejtés szerint, diktálás utáni írás).</p> <p>Az esetek és alapfunkcióik (a magyar nyelvi és az élő idegen nyelvi párhuzamok feldolgozása, pl. szövegkiegészítéssel).</p> <p>Az I-V. declinatiós főnevek, az I-II-III. declinatiós melléknevek szótári alakja, ragozása (a párhuzamok és kivételek felfedezése táblázatok alkalmazásával, jelzős szerkezet, birtokviszony).</p> <p>A locativus és a vocativus (helység- és személynevek keresése).</p> <p>A melléknév- és főnévgyezetetés (a melléknév és a főnév sorrendje, párhuzamos ragozásuk gyakorlása pl. ragozás szóban, írásban, hiányos szerkesztéssel).</p> <p>A melléknevek fokozása, az adverbium képzése és fokozása (a kivételek fontosságának rögzítése).</p> <p>A névmások rendszerbe foglalása: személyes, birtokos, visszaható, a vonatkozó névmás, a fontosabb mutató névmások (a ragozási sajátosságok, párhuzamok rögzítése).</p> <p>A tő- és sorszámnevek 1-20-ig (a melléknévragozás és a névmási ragozás jegyeinek felfedezése).</p> <p>A leggyakoribb praepositiók, módosítószavak, kötőszavak felismerése.</p> <p>A coniugatiók rendszerének – indicativus és coniunctivus, teljes activum és passivum, I. imperativus activi – feldolgozása (pl. igemódok, igeidők transzformálása).</p> <p>Az igenevek közül a participiumok, az infinitivusok mondattani szerepének magyarázata.</p> <p>A szövegekben előforduló esettani jelenségek értelmezése.</p> <p>Az appositio praedicativa és az attributum praedicativum funkciója a mondatszerkesztésben.</p> <p>A szövegekben előforduló rendhagyó igealakok (a rendhagyó és a szabályos alakok párhuzama).</p> <p>A szenvedő szerkezet felismerése és fordítása mondatok elemzése révén (a szószerinti és a magyaros fordítás párhuzamos gyakorlása).</p> <p>A mondatrövidítő szerkezetek (nominativus cum infinitivo, accusativus cum infinitivo, ablativus absolutus, participium coniunctum) fő szerkezeti elemeinek felismerése mondatelemzéssel.</p> <p>Ismerkedés a consecutio temporum szabályaival.</p> <p>A szövegekben előforduló alá- és mellérendelő mondatok,</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom; történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i></p> <p>Párhuzamok (pl. a nyelvi jelek rendszere, írásjelek, szóelemek, hangok, névmások rendszere, szófajok rendszere, igeeképzés).</p> <p>A latin az európai kulturális örökség fontos eleme. A latin Magyarországon államnyelv 1844-ig.</p> <p><i>Idegen nyelvek:</i></p> <p>Hasonló szerkesztési, grammatikai rendszer (pl. praepositiók rendszere, participiumok).</p> <p>Párhuzamok pl. a főnévragozásban, a számnevekben, a passzív szerkezetben, a mondatrövidítő szerkezetekben.</p> <p><i>Informatika:</i></p> <p>Tartalmak keresése az interneten. Az interaktív tábla alkalmazása.</p> <p>Elektronikus szótárak.</p>

<p>kötőszavak felismerése, elemzése (a mondatok értelmezése tanári segítséggel, ágrajz készítése).</p> <p>Latin-magyar középszótár, internetes szótárak használata tanári irányítással, szófajok keresése, a szavak grammatikai szempontú csoportosítása (etimológia, szócsalád, tematikai szócsoporthoz, idegen nyelvi párhuzamok felkutatása).</p> <p>A grammatika tárgykörébe tartozó tartalmak keresése az interneten.</p> <p>Az interaktív tábla alkalmazása pl. táblázatba rendezés, az alaktan játékos tanítása.</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Declinatio, nominativus, accusativus, genitivus, dativus, ablativus, singularis, pluralis, masculinum, femininum, neutrum, vocativus, locativus, adverbium, appositio praedicativa, attributum praedicativum, praepositiók, coniugatio, imperativus activum, passivum, praesens, praeteritum, futurum, indicativus, coniunctivus, imperativus, imperfectum, perfectum, instans, infinitivus, participium, participium coniunctum, ablativus absolutus, nominativus cum infinitivo, accusativus cum infinitivo, ut finale, cum historicum, praesens historicum.</p>

Tematikai egység	Szövegfeldolgozás	Órakeret 77 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Mondattani alapfogalmak (pl. szófajok felismerése, egyszerűbb mondatok elemzése).</p> <p>A magyar nyelv alak-és mondattani szabályainak ismerete, nyelvhelyességi és stilisztikai ismeretek.</p> <p>Kétnyelvű szótárak használatának alapelvei.</p>	
<p>Tantárgyi Fejlesztési célok</p>	<p>Alapszintű szövegelemző készség kialakítása, a tárgyalt latin nyelvi kategóriák megértetése.</p> <p>A szövegelemző és fordítási készség fejlesztése ismert, kommentárral ellátott és kommentár nélküli szövegeken.</p> <p>A szótárhasználat elsajátíttatása kis-, közép és internetes szótár segítségével.</p> <p>A fordítástechnika javítása rövid mondatok magyarról latinra fordításával.</p> <p>Verses vagy prózai szöveg (memoriter) tanulási technikájának elsajátíttatása, a memorizálás segítése.</p>	
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>		<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Egyszerűbb olvasmányok, szerkesztett szövegek megfelelő hangsúllyal és helyes kiejtéssel történő olvasása (pl. mitológiai témák, a görög és római hétköznapiak és ünnepek világa, ókori és magyar történelmi hősök stb.)</p> <p>Szentenciák, szállóigék és néhány hosszabb memoriter megtanulása (pl. Pater Noster, versek, versrészletek).</p> <p>Phaedrus állatmeséi közül 2-3 megismerése (pl. De vulpe et corvo, Canis per flumen natans).</p> <p>Szemelvények Plautus komédiáiból (pl. Miles gloriosus: pl. I. 1. 25-38., Aulularia 385-396).</p>		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A magyar nyelvben használt latin és görög eredetű szavak felismerése; latin vagy görög eredetű szavak a média nyelvében. Az időmértékes verselés alapelvei, példái a magyar költészetből.</p>

<p>Szemelvények Catullus költészetéből (pl. Carm. 5., 51., 85., 109.) Szemelvények Livius Ab urbe condita című művéből (pl. Mucius Scaevola, Manlius Torquatus és a gall, Hannibal, Coriolanus). Kezdetben könnyített, később eredeti szövegek. A verselés szerepe, versek olvasása a szótagok hosszának kiemelésével (skandálás). A metrumolvasás szabályainak (pl. elisio) egyre önállóbb alkalmazása (egyéni és közös olvasás, hanganyagok felhasználása). A grammatika, a fordítási készség és a skandálás gyakorlása Ovidiustól származó szemelvényekkel (pl. Donec eris felix ...; Róma alapítása [Fasti IV.], Ianus, Arion, az Ara Pacis felszentelése, Daedalus és Icarus [Fasti I.]). A fordítási készség fejlesztése római prózáiroktól származó könnyített szövegrészekkel, megfelelő kommentárral (pl. Cornelius Nepos alapján; Cato De agricultura című művéből; a Res gestae Divi Augusti-ból). Feliratos emlékek olvasása (a tájékozódás szintjén). Latin-magyar középszótár, internetes szótárak használata tanári irányítással, szócikkek feldolgozása, szófajok keresése, a szavak csoportosítása (etimológia, szócsalád, tematikai szócsoport, idegen nyelvi párhuzamok felkutatása). A tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak (legalább 250 szó) fokozatos elsajátítása és gyakorlása, a kötőszavak pontos jelentésbeli és használata tanári segítséggel. A fordítástechnika fokozatos elsajátítása latinról magyar nyelvre fordítással és néhány mondat magyarról latin nyelvre fordításának gyakorlásával. Néhány memoriter elsajátítása és értő előadása; ismerkedés memoriterek tanulási stratégiáival (pl. szentenciák, szállóigék, Pater Noster, versek, versrészletek). A jogi és az egyházi latin néhány szakkifejezése. Az antik nevek mai azonosítása, az ókori világ helyszíneinek felismerése a térképen.</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a fordítás során előkerülő ismeretek felelevenítése.</p> <p><i>Földrajz:</i> Topográfiai ismeretek.</p> <p><i>Fizika; biológia-egészségtan:</i> A tartalomhoz kapcsolódó szakkifejezések, személyiségek. Néhány orvosi latin szakkifejezés (pl. testrészek).</p> <p><i>Idegen nyelvek:</i> a szövegben használt szavak, kifejezések más nyelvekben.</p> <p><i>Informatika:</i> interneten elérhető szótárak, internetes szövegkiadások keresése és felhasználása.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Sententia, fabula, iambus, hexameter, pentameter, distichon, memoriter, szócsalád, szókezdő elem, metrika, művészi tagolás, skandálás.</p>

Tematikai egység	Művelődés	Órakeret 61 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Az ókor fogalma. Néhány fontosabb görög és itáliai földrajzi objektum (Trója, Athén, Spárta, Olümposz, Olümpia, Delphoi, Itália, Róma). A görög-római istenvilág és a zsidó-keresztény egyistenhit különbségei.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A görög-római kultúrának mint az európai műveltség egyik alapjának és a magyarországi latin hagyományok jelentőségének megismertetése. A görög és a római kultúra egymáshoz való viszonyának megértetése néhány szempontból. Római életmód, az ókori Róma jellegzetességeinek megismertetése. Ismerkedés a római irodalommal.</p>	

Ismeretek	Kapcsolódási pontok
<p>A latin használatának időbeli és térbeli kiterjedése és mai szerepe (a szövegekben előforduló továbbélő szavak, kifejezések kiemelése). Az ókori görögök és rómaiak életmódjának néhány sajátossága (az alábbi témakörök a használt tankönyvek függvényében változhatnak). Az ókori Róma vallási élete (pl. a jóslás szerepe, papi testületek). Mondák a rómaiak eredetéről, Róma alapítása, római hősök. A köztársaságkori Róma államszervezete. Róma városának sajátosságai, látványosságok, a római ház, a római építészet jellegzetességei. A római időszámítás. Család, iskola és etikai alapértékek az ókori Rómában. A római komédia az európai művelődéstörténetben (a görög újkomédia hatása Plautusra, Plautus művészete és utóélete). Catullus költészete (a szerelmi szenvedély Catullusnál, Sappho és Catullus, Catullus néhány verse több fordításban). Titus Livius történeti munkájából származó szemelvények feldolgozása (római hősök és Róma történetének sajátos ábrázolása, a szerző utóélete).</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Az irodalomórákon megismert antik szerzők tevékenysége, állatmesék az európai irodalomban; mondák, legendák, mítoszok, mitológiai történetek a magyar irodalom órákon. Műfajok az ókori görög irodalomban. Molière alkotásai.</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az emberiség történetének főbb korszakai; az ókori görög kultúra korszakai; alapvető információk görög és római istenekről; a római történelem a kezdetektől Augustus koráig.</p> <p><i>Etika:</i> A lelkiismeret, jó és rossz, bűn és erény. Szokás, hagyomány, törvény. Az egyén választása. Az erények és a jó élet céljai. A jellem. Önállóság és példakövetés; Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a feldolgozott témák megjelenítése az európai művészetben.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a szövegekben előforduló hangszerek; a szövegekhez kapcsoló zeneművek.</p>

	<i>Informatika:</i> keresés az interneten.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Indoeurópai nyelvcsalád, Lares, pontifex, Vesta-szűz, augur, haruspex, patricius, plebeius, cliens, senatus, Capitolium, Forum Romanum, Traianus oszlopa, Colosseum, Ara Pacis Augustae, Pantheon, diadalív, vízvezeték, fürdő, atrium, peritsylum, porta, ala, gladiator, kocsihajtás, vadállatviadal, Kalendae, Nonae, Idus, pater familias, mater familias, praenomen, nomen gentile, cognomen, toga virilis, ludus, schola, ludimagister, paedagogus, virtus, humanitas, otium Catullianum, miser Catullus.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<p>A tanulók legyenek képesek felismerni és felhasználni a latin nyelv legfontosabb alaktani jellegzetességeit, ismerjék fel az igeneveket és a mondatrövidítő szerkezeteket, valamint legyenek képesek az egyszerű és összetett mondatok értelmezésére.</p> <p>Tudjanak ismert latin szöveget helyes intonációval, verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni. Legyenek képesek ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok készségi szintű elemzésére és magyarra fordítására tanári segítséggel vagy kommentárral, az alapszókinccs megfelelő elsajátítása mellett. Tudjanak memoriterek felidézni és egyszerű latin mondatokat önállóan megalkotni.</p> <p>A tanulók rendelkezzenek alapvető információkkal a görög és a római kultúra kapcsolatáról, életmódjukról. Legyenek képesek több szempontból elemezni az olvasott rövidebb műveket vagy hosszabb alkotásokból vett részleteket (pl. szerzői szándék, stilisztikai elemek, az alkotás utóélete, személyes vélemény szerint). Alkossanak képet a tárgyalt szerzők műveinek az európai és a magyar művelődésre gyakorolt hatásáról.</p>
---	--

11-12. évfolyam

A tanulóknál erősödik az európai kultúra értékeinek tisztelete, és a magyarországi latin hagyományok megismerésével a magyarság Európához tartozásának tudata. Ezzel együtt belátják a görög-római és zsidó-keresztény gyökerű európai műveltség etikai normáit, felismerik a normakövetés jelentőségét.

A tanulók idegen nyelvi kompetenciáinak fejlődésével együtt élményszerűvé válhat a latin nyelvű irodalmi alkotások megismerése és elemzése. A hosszabb-rövidebb irodalmi szövegek esztétikai értékeinek vizsgálata segíti a tanulókat abban, hogy más tantárgyak (magyar irodalom, vizuális kultúra) keretében is felismerjék ezeket.

A motiváció megőrzésében sok egyéni szereplésre, a tanulók véleményének megértésére és rendszeres beszélgetésre, alkotó vitára van szükség. A motiváció fenntartásában segíthet az internet használata (pl. latin szerzők szövegeinek keresése, különböző szövegváltozatok egybevetése). A tanulók tudatosan használják a latin grammatika sajátos kifejezéseit. A rendszeres ismétlés továbbra is fontos a sikeres munka elvégzéséhez.

A latin olvasmányok esztétikai értékeinek megismerése során fejlődik a tanulók képessége arra, hogy összevessék személyes történeteiket, érzéseiket, élményeiket a történelemben, irodalomban tanultakkal és feldolgozzák azokat. A hosszabb-rövidebb irodalmi szövegek esztétikai értékei segítik a tanulókat abban, hogy más tantárgyak (magyar irodalom, rajz és vizuális kultúra) vonatkozásában is felismerjék ezeket. A szövegekhez kapcsolódó képek, műalkotások elemzése lehetőséget nyújt esztétikai élmények megélésére, az esztétikai érzék fejlesztésére.

A tanulók a nyelvhasználatot igénylő feladatokat hosszabb-rövidebb eredeti, irodalmi latin szöveg megértésével és fordításával és értelmezésével oldják meg. A szövegek értelmezése során befogadó magatartást tanúsítanak más kultúrák iránt és kifinomodnak nyelvtanulási stratégiáikat. A nevelési és tantárgy-integrációs feladatok elsősorban a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a rajz és vizuális kultúra, valamint az informatika tantárgyakkal valósíthatók meg.

A latintanulás révén a tanulók jobban megbecsülik az emberi értékeket. Könnyebben megértik a közösség érdekében gyakorolt méltányosság szerepét, és maguk is részt vállalnak közélettel kapcsolatos vitákban. Nyelvtanulási problémáikat igyekeznek szakszerű terminológiával megfogalmazni, és a problémákra adott válaszok alapján tudásukat fejleszteni. Fejlődőben lévő empátiás készségük más problémák megoldásában is segíti őket.

Tematikai egység	Grammatika	Órakeret 68 óra
Előzetes tudás	Klasszikus szövegek hagyományos magyar ejtés szerinti felolvasása. A grammatikai-stilisztikai szakkifejezések, az alaktani ismeretek helyes alkalmazása. Az alapvető mondattani jellegzetességek felismerése és elemzése. Az időmértékes verseléssel írt költemények skandálása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A latin nyelvtani jelenségek ismeretének elmélyítése, sokoldalú alkalmaztatása. A grammatikai elemzőkészség fejlesztése, a mondattani és az esztétikai ismeretek kibővítése, rendszereztetése.	

	<p>A magyar nyelv, az élő idegen nyelvek és a latin nyelv közötti logikai-nyelvészeti (a szókincsben megfigyelhető, grammatikai) párhuzamok kerestetése.</p> <p>Az ezüstkori és az egyházi latin nyelv alapvető sajátosságainak megismertetése.</p> <p>A latin szóképzés formáinak és gyakorlatának megismertetése, a szóképzés logikai rendszerének megértetése.</p> <p>Az önálló tanulás, a digitális képességek, valamint az internetes keresés és szerkesztés fejlesztése.</p>
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Ismerkedés a restituált ejtéssel.</p> <p>A deponens és semideponens igék (az igék kettőssége – a szabályos ige szenvedő alakjával történő párhuzamba állítása révén).</p> <p>A rendhagyó igék (sum, possum, volo, nolo, malo, fero) feldolgozása táblázatba rendezés segítségével.</p> <p>Az I. imperativus passivi, a II. imperativus és a supinumok mondattani szerepének magyarázata (a fordítások sokszínűségének bizonyítása, pl. célhatározás, tekintethatározó).</p> <p>A gerundium, a gerundivum és a gerundivumos szerkezet mondattani szerepe (pl. gerundivumos szerkezet átalakítása tárgygal álló gerundiummá és viszont).</p> <p>A coniugatio periphrastica (két eddig különálló nyelvtan összekapcsolása, a kellés kifejezési módjainak gyakorlása).</p> <p>A tiltás gazdag kifejezési formái (gyűjtés olvasmányokból).</p> <p>A coniunctivusok önálló használata. (pl. hortativus, optativus, dubitativus). A főmondati és a mellékmondati coniunctivusok szerepének megkülönböztetése.</p> <p>A passivum – a szenvedő szerkezet szerkesztése (mondatok átalakítása: activ-passiv, passiv-activ).</p> <p>A mondatrövidítő szerkezetek (nominativus cum infinitivo, accusativus cum infinitivo, ablativus absolutus, participium coniunctum, ablativus absolutus mancus) transzformálása egyszerű példákon.</p> <p>A consecutio temporum szabályainak alkalmazása (a szabályok elemzése latin mondatokban, egyszerű, hiányos mondatok megoldása).</p> <p>A szövegekben előforduló egyszerű és összetett (alá- és mellérendelő mondatok) mondatok, kötőszavak rendszerezése (egyszerű mondatok, ún. mintamondat modellek fordítása).</p> <p>Az esettani jelenségek kibővítése (a gyakoribb esetek ismert szövegekben történő felismerése és fordítása).</p> <p>Az oratio recta és obliqua értelmezése (párhuzam az élő idegen nyelvekkel).</p> <p>Az ezüstkori és az egyházi latin nyelv sajátosságai (a stiláris jegyek elkülönítése szövegekben).</p> <p>A szóképzés formái, gyakorlata (az ige-, főnév-, melléknévképzők, képzett szavak keresése).</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Nyelvtani párhuzamok (pl. igeelvek szerepe, mellérendelés és alárendelés). Az egyházi latin nyelv szerepe. Szavak eredete, párhuzamok keresése a szavak jelentésében.</p> <p><i>Idegen nyelvek:</i> Hasonló szerkesztési, grammatikai rendszer (pl. gerundium, oratio obliqua). Párhuzamok a passzív és a mondatrövidítő szerkezetekben (pl. accusativus cum infinitivo).</p> <p><i>Informatika:</i> Tartalmak keresése az interneten. Az interaktív tábla alkalmazása. Elektronikus szótárhasználat.</p>

<p>Latin-magyar középszótár használata, tanári irányítás nélkül közepes nehézségű szövegek fordítása. Internetes szótárak segítségével transzformációs feladatok elvégzése.</p> <p>A grammatika tárgykörébe tartozó tartalmak keresése az interneten.</p> <p>Az interaktív tábla alkalmazása (pl. a consecutio temporum szabályainak rendszerének bemutatása, mondatok transzformációja során).</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Deponens, semideponens, supinum, gerundium, gerundivum, coniugatio periphrastica, consecutio temporum, coniunctivus hortativus, coniunctivus optativus, coniunctivus dubitativus, oratio recta, oratio obliqua, ablativus absolutus mancus, accusativus fajták (pl. loci, temporis), genitivus (pl. possessivus, qualitatis, quantitatis, subiectivus, obiectivus, partitivus), dativus (pl. commodi, incommodi, auctoris, finalis), ablativus (pl. loci, temporis, rei efficientis, auctoris, comparationis, instrumenti, sociativus, modi, mensurae, limitationis).</p>

Tematikai egység	Szövegfeldolgozás	Órakeret 68 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>A latin szövegek megértéséhez szükséges nyelvtani ismeretek. Fordítástechnikai alapismeretek.</p> <p>Ismert latin szöveg helyes intonációval, verses szöveg megfelelő időmérték szerint felolvasása.</p> <p>Ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok készségi szintű elemzése és magyarra fordítása tanári segítséggel vagy kommentárral.</p> <p>Egyszerű latin mondatok és ezekből épülő rövid szövegek önálló alkotása.</p> <p>A tanult szókincs ismerete, használata.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A teljes szókincs elsajátíttatása, alkalmazása.</p> <p>A szótárhasználat fejlesztése különböző szótárak önálló használatával.</p> <p>A megismert fordítástechnikai és szövegelemző módszerek folyamatos gyakorlásával a szövegértési és fordítási készség fejlesztése.</p> <p>Eredeti latin szövegek önálló olvastatása, szabatos magyar fordíttatása tanári segítséggel vagy megfelelő kommentárral.</p> <p>Bilinguis szövegek olvasásának elsajátíttatása.</p>	
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>		<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Szemelvények Iulius Caesar műveiből (pl. a gallok társadalmáról, házassági és gyermeknevelési szokásairól, vallásukról, isteneikről, naptárukról, Caesar beszéde katonáihoz).</p> <p>Hosszabb szemelvények Vergilius Aeneiséből (pl. I., II., IV., VI., IX., XII. énekekből).</p> <p>Válogatás Vergilius Georgica és Eclogae című műveiből (pl. Orpheus és Eurydice története, Cyrene nympa története).</p> <p>Ismerkedés Cicero műveivel a fordítási készség fejlesztésére, kommentárral ellátott és kommentár nélküli szövegek segítségével (pl. hosszabb részletek az In Verrem, In Catilinam I. című beszédeiből, részletek leveleiből és filozófiai értekezéseiből).</p> <p>Lucretius költészete (pl. Venus-himnusz, Porszem-hasonlat).</p>		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Stílus és mondanivaló kapcsolata. Verslábak, strófaszerkezetek, a műfordítás problémái.</p> <p><i>Idegen nyelvek:</i> szavak, kifejezések továbbélése, leánynyelvek szóhasználata.</p>

<p>Válogatás Horatius ódáiból, leveleiből, egyéb alkotásaiból (pl. Carmina I.1., I.9., I.11., I.22., I. 37., II.3., II.10., III.9., III.30.; Epod.7.; Epist. I.4.; részletek a Sat. I. 1., Epist. II.3. költeményekből). Részletek Seneca műveiből (pl. De ira III. 36., Cons. ad Pol. IV., Epist. mor. XVII., XLVII.). Szemelvények Petronius Satyricon című regényéből (pl. XIX-XXXII., LXII.). Szemelvények Plinius Minor leveleiből (pl. I.6., IV.13., VI.16.). Válogatás Martialis epigrammáiból (pl. III. 8., 26., VIII. 69.). Részletek Tacitus műveiből (pl. Annales I. I-VIII., XV. 62-64). Ókeresztény szerzők szövegei (pl. Augustinus: Confessiones VIII., 28-30., Ambrosius Hymni II., VII., liturgikus szövegek). A stilisztikai-verstani ismeretek rendszerezése (verslábak, metrumok, strófászerkezetek). A gyakoribb strófák felismerése, s a metrumolvasás szabályainak alkalmazásával történő felolvasása. Latin nyelvű feliratok – az ókortól napjainkig, különös tekintettel Pannoniára. Rövid szemelvények középkori himnuszokból és krónikákból, reneszánsz költőktől humanista történetíróktól (pl. Janus Pannonius, Bonfini, Istvánffy, Forgách) A szövegelemző és fordítási készség további fejlesztésére ismert és kommentár nélküli szövegeken. A szójegyzék szavainak – legalább 250 szó évente – folyamatos elsajátítása. A fordítástechnika fejlesztése ismert és kommentár nélküli szövegeken változatos módszerekkel (pl. dialógus, konstruálás, Rosenthal, mondatelemző ágrajz, a szöveg művészi tagolásának áttekintése, transzformációs gyakorlatok). A magyarról latin nyelvre történő fordítás gyakorlása néhány mondat fordításával. A megismert szerzők műveiből hosszabb verses és prózai szövegek memoriterként való megtanulása, azok rendszeres felelevenítése. Stíluselemzés, a szöveg művészi tagolásának áttekintése. A stilisztikai – verstani ismeretek (verslábak, metrumok, strófászerkezetek) rendszerezése. A megismert metrumok és strófák felismerése, és az ismeretek alkalmazása költemények olvasásánál. Szállóige kvíz, e-latin használata IKT segítségével. Szövegelemző, fordítást segítő gyakorlatok az IKT segítségével. Latin szerzők műveinek keresése e-könyvtárakban. Hírek latinul. Latin nyelvű folyóiratok. Az olvasott szövegekhez kapcsolódó zeneművek megismerése (pl. IKT hozzáféréssel). A bilinguis szövegek fordítástechnikája, szövegértelmezési sajátosságai az ismerkedés szintjén. A műfordítás problémái és sajátossága.</p>	<p><i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan:</i> az orvosi latin nyelv egyszerűbb, általános kifejezései, a természettel kapcsolatos szavak, kifejezések.</p> <p><i>Ének-zene:</i> zeneművek hallgatása.</p> <p><i>Informatika:</i> Az interneten elérhető különféle elektronikus szótárak használata. Az internetes szótárak iránti kritikus attitűd kialakítása; IKT használata.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Körmondat (periodus), prózaritmus, retorika, retorikai eszköz, szónoki kérdés, költői kérdés, in medias res, atticizmus, asianizmus, eklektikus stílus, archaikus nyelvezet, stilisztikai példatár, szinonima, főnevesülés, elemző olvasás, elemzőfordítás, stilisztikai alakzat (schemae et tropi), interpretálás,</p>

eredeti szöveg, műfordítás, metrika, skandálás, strófa, kakofónia.

Tematikai egység	Művelődés	Órakeret 68 óra
Előzetes tudás	Róma eredete, a görög és a római kultúra kapcsolata, a római életmód jellemzői. A latin nyelv szerepe és jelentősége az európai és a magyar kultúra kialakulásában. Műfajok az ókori görög irodalomban. Irodalmi művek értelmezésének módszertana.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A római hagyományok szerepének felismertetése a tárgyalt szerzők műveiben. Irodalmi művek iránti befogadókészség és elemzőkészség erősítése. Az európaiság gyökereinek mélyebb megértetése a tárgyalt szerzők hatását értékelve. A görög-római kultúra magyar művelődésben betöltött hatásának értékelésére és megbecsülésére nevelés.	
Ismeretek		Kapcsolódási pontok
<p>Lucretius költészete (Epikurosz és Lucretius, Lucretius költészetének jellemzői, Lucretius hatása).</p> <p>Iulius Caesar műveiből származó szemelvény feldolgozása politikai pályafutásának és nézeteinek elemzésével.</p> <p>Vergilius műveiből származó szemelvények sokoldalú feldolgozása (Dido és Aeneas kapcsolata, a túlvilághit az Aeneisben, az Aeneis esztétikai értékei, Orpheus mítosza Vergiliusnál, az eclogák értékelése).</p> <p>Cicero beszédeiből, leveleiből és filozófiai műveiből származó szemelvények feldolgozása (a szerző pályafutásának, filozófiai és etikai nézeteinek értékelése, utóéletének jelentősége).</p> <p>Horatius költeményeinek feldolgozása (pályafutásának sajátosságai, filozófiai nézeteinek megjelenítése költeményeiben, alkotásainak esztétikai értékei, a szerző utóélete, műfordítási problémák).</p> <p>Ovidius műveiből származó szemelvények feldolgozása (viszonya a hatalomhoz, görög és római mítoszok feldolgozása, költői bravúrok a verseiben, a költő utóélete).</p> <p>Seneca értelmezése (a sztoikus filozófia, Seneca sajátos stílusa, életének megítélése, utóélete).</p> <p>Petronius Satyricon c. regényéből származó szemelvény feldolgozása (az ókori regény, Petronius stílusa).</p> <p>Martialis epigrammái (görög előzmények, Martialis jelentősége az epigramma történetében).</p> <p>Szemelvények Plinius Minor leveleiből (a kor tükröződése a szerző írásaiban, az irodalmi levél műfaja).</p> <p>Tacitus történeti műveiből származó szemelvény olvasása (műveinek értéke, a szerző utóélete).</p> <p>Pannoniából származó feliratos emlékek (Pannonia sajátosságai, az ókori Pannonia emlékei mai múzeumokban).</p>		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Műfajok az ókori görög irodalomban. Vers- és prózaelemzés, irodalmi alkotások befogadása. Radnóti eklogái. Berzsenyi és Horatius; Babits és Horatius.</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Római történelem Augustus korától a Nyugat-Római Birodalom bukásáig. Európai és magyar művelődéstörténet a középkortól napjainkig.</p> <p><i>Etika:</i> A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény. Önmegvalósítás és önkorlátozás. A valláserkölcs értékei a világi etikában.</p>

	<p>Az ókeresztény irodalom (a latin liturgia, Aurelius Augustinus jelentősége az európai vallás- és művelődéstörténetben). A magyarországi latinság (középkori költemények és Janus Pannonius versei, oklevelekből és történeti művekből vett részletek elemzése, a latin nyelv változása az olvasott részletek tükrében). Témához kapcsolódó 3D-s rekonstrukciók, filmek, ismeretterjesztő anyagok megtekintése.</p>	<p><i>Filozófia:</i> görög filozófiai problémák római szerzőknél.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a feldolgozott témák megjelenítése az európai művészetben; Pompei művészete.</p> <p><i>Fizika:</i> atomelmélet, geocentrikus és heliocentrikus világgép.</p> <p><i>Informatika:</i> tartalom keresése az interneten; internetes szótárak használata; az IKT használata.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Sztoicizmus, epikureizmus, clementia Caesaris, pius vagy impius Aeneas, tanköltemény, ekloga, bukolikus téma, idill, történetírás, commentarius, pater patriae, eklektikus filozófia, oratio, atomos, tanköltemény, clementia Caesaris, pius vagy impius Aeneas, ekloga, körmondat, oratio, carpe diem, aurea mediocritas, carmen et error, poeta natus, poeta doctus „staccato” stílus, sine ira et studio, tacitusi tömörség, antik szatíra, himnusz, archaikus nyelvezet.</p>	
<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanulók legyenek képesek ismert latin szöveg szóképzésének és nyelvtani elemeinek felismerésére és magyarázatára. Váljanak képessé ismeretlen szövegben található alaktani, mondattani és szövegszerkesztési jelenségek felismerésére és magyarázatára, majd fordítására. Ismerjék a szóképzés logikai rendszerét.</p> <p>A tanulók tudjanak megfelelő időmérték szerint felolvasni ismert prózai és verses szöveget, ismerjék fel és magyarázzák meg a szöveg szóképzésének és szerkesztésének jellegzetességeit. Legyenek képesek szótárt használva ismeretlen latin szöveget jó magyarsággal lefordítani. A tanulók legyenek képesek több szempontból elemezni az olvasott rövidebb műveket, és a hosszabb alkotásokból vett részleteket. Tudják rendszerezni, értelmezni és értékelné a szövegek tartalmi hangsúlyait, főbb információit. A tanulók törekedjenek a római irodalom értékeinek megbecsülésére, az európai és a magyar hagyományok tiszteletére.</p>	